

перезванивающие колокола, голоса молодых» [З: 37]; скрытое сравнение: «...а жена отвечала ему тонким индюшечьим голоском» [Ч (6: 43)].

Выводы. Звукоизобразительная лексика в импрессионистических произведениях русских писателей конца XIX – начала XX века является важным сюжетообразующим элементом благодаря своей способности точно передавать звуковые ощущения, создавать динамичные, подвижные образы. Проанализировав лексику слухового восприятия, сочетательные возможности звукообозначений, отметим их метафоричность, синкретичность, потенциал в создании ярких звуковых картин, точно воспроизводящих субъективные впечатления лирических героев.

БИБЛИОГРАФИЯ

1. Апресян Ю. Д. Избранные труды. – 2-изд., испр. и доп. – М.: Школа "Языки рус. культуры", 1995. – (Язык). Т.1: Лексическая семантика: синонимические средства языка. – 472с.
2. Виноградов В.В. Стилистика. Теория поэтической речи. Поэтика. – М.: Издательство Академии наук СССР, 1963. – 256 с.
3. Мартиросова Я.А. Структурно-семантические и функционально-стилистические особенности звукоописующей лексики в художественном тексте : В прозе А.П. Чехова : диссертация ... кандидата филологических наук. – М. 2005. – 212 с.
4. Петренко В.Ф. Основы психосемантики. – М.: Из-во Московского университета, 1997. – 400 с.
5. Шестакова Э.Г. Основные типы взаимосвязи между явлением и оксюморонным способом его изображения // Русский язык: исторические судьбы и современность: международный конгресс исследователей русского языка. – М.: Из-во МГУ, 2001. – С. 472–473

УСЛОВНЫЕ СОКРАЩЕНИЯ

- СРЯО – Ожегов С. И. Словарь русского языка /Под ред. Н.Ю.Шведовой. – 18-е изд., стереотипное. – М.: «Русский язык», 1986.
- Б – Бунин И.А. Собрание сочинений в девяти томах. Том 2.–М.: Издательство «Художественная литература», 1965.–528 с.
- З – Зайцев Б.К. Осенний свет: Повести, рассказы. – М.: Советский писатель, 1990. – 544 с.
- СЦ – Сергеев-Ценский С.Н. Негоропливое солнце: роман, повести, рассказы. – М.: «Современник», 1985. – 604 с.
- Ч – Чехов А.П. Собрание сочинений в двенадцати томах.– М.: Государственное издательство художественной литературы, 1955-1957

СВЕДЕНИЯ ОБ АВТОРЕ

Людмила Правдивлянная – аспирант кафедры германского и сравнительного языкознания Киевского национального педагогического университета им.М.П.Драгоманова.
Научные интересы – культурология, интерпретация текста.

РОЛЬ МЕТАФОРИ У АНГЛОМОВНОМУ ПЕДАГОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ

Наталія ПРАЦЬОВИТА (Львів, Україна)

Досліджено роль метафори у педагогічному дискурсі та навчально-пізнавальному процесі. На прикладі зразків англomовного педагогічного дискурсу показано ефективність метафори при поясненні матеріалу з метою полегшення сприйняття учнями/студентами. Подано огляд досліджень метафори у педагогічному дискурсі, здійснених зарубіжними спеціалістами.

The role of metaphor in academic discourse and educational process is analyzed. Using the samples of English academic discourse the effectiveness of metaphor in presentation of material to the students is shown. The survey of research conducted by foreign specialists concerning the role of metaphor in academic discourse is given.

У сучасних дослідженнях контекст метафор виходить далеко за межі вивчення мови художнього твору. З часу опублікування Дж. Лакоффом та М. Джонсоном їх фундаментального дослідження “*Metaphors We Live By*”, (G. Lakoff, M. Johnson, 1980), що доводить когнітивний характер метафоротворення, вивчення цього феномена поширилось на усі сфери людської діяльності. На сьогодні метафора стала об’єктом дослідження багатьох дисциплін, включаючи мовознавство, літературознавство, філософію, психологію, культурологію та інші. Ґрунтовні дослідження метафори як елемента художнього тексту містять праці С.Б. Кураша [5; 6]. Структурно-типологічний, історико-типологічний та прагматичний аспекти дослідження цього явища знаходимо у монографії Б.П. Іванюка [4]. Вагоме місце у працях сучасних учених посідає вивчення метафор у мові повсякденного спілкування, а також у науковому, політичному, художньому, журналістському та інших дискурсах.

Цікавим і плідним, на нашу думку, є дослідження метафори у педагогічному дискурсі. Проте, ця тематика не була достатньо висвітлена у працях вітчизняних вчених-філологів. Тому, *метою* даного дослідження є визначити роль метафори у англomовному педагогічному

дискурсі та її місце у навчально-пізнавальному процесі. Для досягнення вказаної мети були поставлені наступні *цілі*:

- дати стислий огляд сучасного стану дослідження метафори;
- ознайомити із досягненнями зарубіжних спеціалістів у дослідженні метафоричної основи англомовного педагогічного дискурсу;
- окреслити роль метафори безпосередньо у процесі навчання.

Актуальність проведеного дослідження полягає у потребі ознайомлення із сучасним станом досліджень метафори у педагогічному дискурсі.

Перспективи подальших досліджень метафорики англомовного педагогічного дискурсу полягають у можливості оптимізації процесу навчання іноземної мови (англійської) через вплив на учнів/студентів з допомогою художньої образності. Подальше вивчення даного явища та використання дискурсних методологічних стратегій для його досліджень зможуть розкрити потенціал художніх засобів у педагогічному дискурсі. Адже, як зазначає К.Я. Кусько, “Дискурсні методологічні стратегії набувають особливого значення для подальшого розвитку інших наук, у тому числі лінгводидактики, методики викладання іноземних мов, зокрема у роботі над фаховим текстом, усною іноземномовною комунікацією, художньою літературою, текстами ЗМІ” [2: 37].

До 80тих років ХХ століття метафору у тексті розглядали як засіб естетичної ваги або ж як слабкий заміник при передачі прямого значення [13]. Теорія концептуальних метафор, творцем якої виступив Дж. Лакофф, змінила традиційні погляди, перенісши сферу дослідження метафори із суто мовної у площину мислення людини. Вчений стверджує, що саме система метафор структурує нашу концептуальну систему, а звичні для нас базові абстрактні поняття: час, зміни, причини, цілі та інші, є метафоричними за своєю природою [10: 3]. Таким чином, вивчення метафоричності почали проводити під кутом зору когнітивної лінгвістики, що допомогло побачити неабиякий потенціал досліджень цього явища. Когнітивний підхід, за словами І. Бехти, “дає змогу визначити і відокремити структури зображення мовної й немовної інформації у загальній структурі пам’яті, розмежувати індивідуальні та системні характеристики мовної компетенції індивіда й пояснити конкретні прояви індивідуальних особливостей у мовленнєвих актах” [1: 172] Оскільки ключові для нашого сприйняття поняття розглядаються як метафоричні, наукове мислення, що спирається на них, стає неможливим без метафоричного перенесення. Вказана вище теорія дала поштовх для пошуку метафор у таких, здавалося б, далеких від художньої образності областях як математика та фізика. Цікавими у цьому відношенні є праці Л. Камерон (L. Cameron) та А. Сфард (A. Sfarid), які згадані у статті [3].

Вивчення метафорики педагогічного дискурсу розпочалось із досліджень мови наукових текстів. Досліджуючи метафоричність наукового дискурсу, вчені звернули увагу на роль метафори у процесі вивчення окремих дисциплін. Зокрема, Р.Е. Маєр та Л. Камерон говорять про те, що використання метафор у точних науках спрощує та полегшує розуміння предмета [12: 8]. Д.Т. Брукс та Е. Еткіна використовують концептуальну метафору для побудови теорії про роль мови у вивченні фізики [7]. Поступово метафору почали розглядати як один із механізмів впливу на навчальний процес, і увагу вчених привернуло дослідження його ролі та місця у педагогічному дискурсі. У цьому напрямі, як відзначено [3], уваги заслуговують праці таких англійських та американських учених: J.

A. Barnden, F. Boers, L. Cameron, A. Deignan, M. Droujkova, J. Enkenberg, M. Gerhart, E. Gola, R.E. Haskell, T. Hermsen, M.G. Lee, J. Littlemore, A. Margaret, I.A. Noveck, A.M. Russell, G. Steen та інших. Роботи багатьох дослідників, а саме: С. Power, E. Charmichael, R. Goldsmith, L. Cameron, також містять вагомі висновки щодо ролі метафори у самому процесі навчання. На “евристичну користь від співставлення метафоричного і наукового мислення” звертає увагу також Б.П. Іванюк [4: 9].

Як відзначають Є.В. Будаєв та А.П. Чудінов, сьогодні домінуючими можна назвати два аспекти метафоричної семіотики – дослідження когнітивної семантики і прагматики метафори [3: 69]. Увага вчених у першому випадку звернена на виявлення базових метафор та їх референцій. Прагматично зорієнтовані дослідження розглядають метафору як засіб впливу на навчальний процес.

У сучасних когнітивно-семантичних дослідженнях ролі метафори у педагогічному дискурсі вагоме місце посідає вивчення того, як самі учасники педагогічного процесу концептуалізують цей процес та його складові частини [3: 69]. Тут слід відзначити роботи А. Сфард (A. Sfarid, 1998), у яких виділяється дві базові метафори, що характеризують процес навчання: це метафора “надбання” (acquisition metaphor) и метафора “співучасті” (participation metaphor). У першому випадку навчання показано як пасивне споживання інформації; в той час, як друга ілюструє активну роль учасників педагогічного процесу у навчанні. Авторка наголошує на необхідності поєднання цих двох метафор для формування правильного підходу до процесу навчання [15].

К. Грехем вважає, що викладачі/вчителі так само, як і учні/студенти не повинні надавати перевагу жодній з вказаних метафор, хоча метафора співучасті довгий час недооцінювалась [3: 70]. Такого висновку вчений дійшов вивчаючи вплив метафор “надбання” та “співучасті” на стратегії підготовки до стандартизованого екзамену з англійської мови японських студентів. Коли перевага була надана метафорі “надбання”, то студенти орієнтувались на заучування слів та граматики, прагнули до акумуляції та накопичення інформації. Якщо ж домінувала метафора “співучасті”, студенти намагались спілкуватися із носіями мови, слухати радіо, дивитись телебачення та читати книжки мовою, яку вивчали [3: 70].

Не менш важливим, на нашу думку, є прагматичний напрям дослідження метафори педагогічного дискурсу, що займається, здебільшого, вивченням ролі метафори безпосередньо у процесі навчання. Згідно з дослідженнями, проведеними вченими у Великобританії у 2007 (C. Power, E. Charmichael, R. Goldsmith), більшість учителів навмисне використовують метафори з метою полегшення сприйняття матеріалу учнями [14]. Зокрема, метафори, які описують різні етапи написання академічного есе (“greeting someone at the front door” для вступу, “a train of thought” для опису структури есе, “building bridges” для переходів від однієї теми до іншої), довели свою ефективність і були включені до підручників та методичних рекомендацій для навчання англійського академічного письма.

Цікавим є вживання авторами метафор у академічних текстах про педагогічний дискурс. Як визначають дослідники англомовного педагогічного дискурсу, основна роль, яку виконує метафора у текстах такого типу, є представлення нового поняття, ідеї чи підходу [14: 26]. Слова, що найчастіше вживаються у переносному значенні для пояснення понять, належать до наступних груп: будівництво/будівельні матеріали, подорож, людське тіло, предмети побутового вжитку, слова орієнтації у просторі. Наприклад, стан науки сьогодні метафорично представлено як дуже складну споруду, збудовану із цеглин – індивідуальних досліджень людей (*highly complex building created from the bricks of people's research*); розвиток навиків письма можна зобразити як нарощування м'язів: письмо – фізична і творча діяльність, необхідні вправи, щоб розвинути м'язи (*writing muscles: writing is like a physical/artistic activity: need to develop muscles*). Рідше вживані теми включають їжу, економіку, перегони/рух, твір мистецтва, наприклад: написання тез метафорично зображено як процес прийому їжі: малі шматки легше пережувати (*manuscripts in chunks: smaller, more chewable chunks*) [14: 26]. Р. Гарнер стверджує, що адекватне використання метафор та аналогій покращує концентрацію уваги студентів, стимулює критичне мислення та сприяє концептуальному навчанню [9].

Окрім вказаних вище напрямів дослідження, метафори часто розглядають і як засоби осмислення понять у певних галузях. Уваги заслуговує праця Дж. Лакоффа та Р. Нунеза (G. Lakoff, R. Nunez), яка розглядає метафоричну природу математичних концептів [11]. Варто згадати, що і називання нових понять у англійській мові дуже часто відбувається на метафоричній основі (напр., computer mouse).

Зростання об'єму досліджень метафор у педагогічному дискурсі свідчить про високий рівень зацікавлення вчених даною тематикою. Сучасні дослідження цього напрямку зорієнтовані як на аналіз когнітивної основи метафор, так і на пошук шляхів для вирішення конкретних педагогічних проблем. Подальші дослідження метафорики педагогічного дискурсу та використання метафор безпосередньо у навчальному процесі виявляють потенціал для розкриття шляхів до більш ефективного навчання іноземних мов у середній та вищій школах.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Бехта І. Текст в парадигматичній системі наукових лінгвістичних концепцій кінця ХХ – початку ХХІ століття: актуальні та віртуальні стратегії розвитку // Дискурс іноземномовної комунікації (колективна монографія) – Львів: Видавництво Львівського національного університету імені Івана Франка, 2001. – 495 с.
2. Кусько К.Я. Когнітивно-дискурсні концепції та стратегії іноземно мовної лінгводидактики // Наукові записки. Випуск №7. – АН ВШ України. – Київ, 2005 – С. 34-40.
3. Будаев Э.В., Чудинов А.П., Метафора в педагогическом дискурсе: современные зарубежные исследования // Политическая лингвистика. – Выпуск (1)21. – Екатеринбург, 2007. – С. 69-75
4. Иванюк Б.П. Метафора и литературное произведение (структурно-типологический, историко-типологический и прагматический аспекты исследования). – Черновцы: Рута, 1998. – 252 с.
5. Кураш С.Б. Ракурсы метафорологии: метафора как текст, текст как метафора // Текст в лингвистической теории и в методике преподавания филологических дисциплин: Матер. 2-й Междунар. науч. конф. – Мозырь: МГПУ, 2003. Ч. 1. – С. 34–37.
6. Кураш С.Б. Усложнённое кодирование образной информации как аспект филологического анализа художественного текста: Пособие. – Мозырь: УО «МГПУ», 2003. – 54 с.
7. Brooks D. T., Etkina E. Using conceptual metaphor and functional grammar to explore how language used in physics affects student learning // Physical review specialtopics – Physics Education Research, 3, 2007. – pp. 1-15.
8. Cameron L., Metaphor in educational discourse. London: Continuum, 2003. – pp. 285.
9. Garner R., Radical pedagogy. – 2005: http://radicalpedagogy.icaap.org/content/issue6_2/garner.html
10. Lakoff G. The Contemporary Theory of Metaphor // Metaphor and Thought. – Edited by Ortony A. – Cambridge: Cambridge University Press, (2nd ed.). – 1993. – pp. 202-251.
11. Lakoff G., Nunez R. Where Mathematics Comes From: How the Embodied Mind Brings Mathematics into Being. – New York: Basic Books, – 2000. – pp. 493.
12. Mayer, R. E. The instructive metaphor: metaphoric aids to students' understanding of science // Metaphor and thought. – Edited by Ortony A. – Cambridge: Cambridge University Press, (2nd Ed.). – 1993. – pp. 562-578.
13. Petrie, H. G., Oshlag, R. S. Metaphor and Learning // Metaphor and thought. – Edited by Ortony A. – Cambridge: Cambridge University Press, (2nd Ed.). – 1993. – pp. 578-609.
14. Power C., Carmichael E. Parrot poo on the windscreen: Metaphor in academic skills learning // Journal of Academic Language & Learning. -Vol. 1, No. 1. – 2007. – pp. 18-32.
15. Sfard A. On two metaphors for learning and the dangers of choosing just one // Educational Researcher. – Vol. 27 (2). – 1998. – pp. 4-13.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Наталія Працьовита – здобувач кафедри іноземних мов для гуманітарних факультетів ЛНУ ім. Івана Франка.
 Наукові інтереси: дискурсознавство, лінгвостилістика, лінгвістика тексту, метафорологія.

СЕМАНТИКА ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ ІЗ КОМПОНЕНТОМ "HOUSE / HAUS" В АНГЛІЙСЬКІЙ І НІМЕЦЬКІЙ МОВАХ

Ярослава ПРОСАЛОВА (Донецьк, Україна)

У статті розглянуті фразеологічні одиниці англійської та німецької мов, до складу яких входить лексема "house/Haus", проаналізована семантична структура зазначених фразеологізмів, визначені їхні семантичні типи; також подається опис їхніх стилістичних особливостей.

The article focuses on the phraseological units with the component "house/ Haus". The semantic structure of the idioms under consideration is analyzed in this paper. Their semantic types are singled out. The description of their stylistic peculiarities is given as well.

1. Вступні зауваження. Ця стаття присвячена дослідженню фразеологічних одиниць (далі – ФО) англійської і німецької мов, що відносяться до тематичного поля "житло", наприклад, англ. *wear the pants in the house* 'бути хазяїном у хаті', букв. 'носити штани у хаті'; нім. *weder Haus noch Hof haben* 'нічого не мати', букв. 'не мати ні хати, ні двору'.

Тематичне поле "житло" як відображення діяльності людини неодноразово привертало увагу науковців. Воно стало об'єктом наукових розвідок Л.І. Дорошенка (1999), Н.А. Дуксової (2006), О.А. Забродкіної (2008), Ю.М. Лебеденко (2006), А.М. Письмиченка (1991) та багатьох інших [3; 4; 6; 10; 12]. Однак у фразеологічному аспекті цьому лексичному угрупованню приділено недостатньо уваги. Детальна класифікація ФО з компонентом "хата" запропонована Ю.М. Лебеденко, проте дослідження обмежується лише українською мовою [10], і російською й англійською – у праці Н.А. Дуксової [4]. Відсутність праць, виконаних на основі порівняльного аналізу на матеріалі будівельної лексики у таких споріднених мовах, як англійська і німецька, визначило новизну роботи. У сучасній лінгвістиці спостерігається тенденція "до вивчення структури і семантики фразеологічних і лексичних одиниць", як підтверджують дані огляду досліджень в Україні [8: 115]. Ю.М. Лебеденко обґрунтовує необхідність "наукової систематизації фразеологічних ресурсів, їх докладне дослідження, що забезпечується фактичним матеріалом для широких узагальнень" [11: 7]. Отже, актуальність